

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

זאת עשו ותנצלו מהגזרות

"ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחי' (מב חי) דרש החיד"א:

בפסוק שלפנינו נתן למצא רמז למאמר חכמים (קהלת רבה ה'): "ש'לשה דברים מבטלין גזרות רעות ואלו הן: תפלה, צדקה, תשובה"; "זאת" - בגימטריה: קול' [תפלה], 'ממון' [צדקה], 'צום' [תשובה]. אם "זאת עשו", אזי תבטל כל גזרה רעה שנגזרה עליכם, וחי'." יוסף תהלות' לג יא

ירא שמים בפתר כבג'ו'

"ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחי' את האלקים אני ירא" (מב חי)

פרש רבי פינחס הורוויץ מפרנקפורט:

מפסוק זה משמע שמתר לאדם להתפאר בהיותו ירא שמים. שלא ככל המצוות שלפניהן הוא מצוה (מיקה ו ח): "והצנע לכת עם אלקיך". סבת הדבר היא משום שיראת ה' היא תוצאה של אמונה איתנה בעבדת היות הבורא יתברך משלם לאיש כמעשהו. וכפי שגראה מלשון הפתח שבאמר בקריעת ים סוף (שמות יד לא): "ויראו העם את ה', ויאמינו בה' ובמשה עבדו". כיון שבדאי מתר לאדם לפרסם את היותו מאמין באמונה שלמה, לפיכך אף בגווע ליראת שמים, שהיא תוצאת האמונה, מתר לו לפרסם את עצמו.

לאור זאת יש לפרש את שאנו אומרים בכל בקר לפני התפלה: "ועולם יהא אדם ירא שמים בפתר", כי איננו מתכננים לומר שעל האדם להסתיר את היותו ירא שמים, אלא שחובתו להיות ירא שמים גם כאשר הוא נסתר מיעני הבריות ואין איש וראהו.

להתנדות בפרוט ומתוך צער

"ויאמרו איש אל אחיו אכל אשמים אנהנו על אחינו אשר ראינו צרת נפש בהתחננו אלינו ולא שמענו" (מב כא)
דרש הש"ה הקדוש: כפי שאחי יוסף לא הסתפקו בכך שהודו בחטא מכירתו אלא הוסיפו ופרטו את חלמי החטא: "אשר ראינו צרת נפשו" - התעלמנו מצערנו, בהתחננו אלינו ולא שמענו" - והתעלמנו מתחננונו; כך ראוי לכל אדם המתחרט ושב בתשובה על עוונותיו, שיפרט כל פרט ופרט מהחטא ולא יסתפק בהזכרת עצם החטא.

עוד יש למד מכאן על חובת החוטא להתחרט ולהצטער על חטאיו, וזאת הסבה שאמרו אחי יוסף: "אכל אשמים אנהנו" - אכל' מלשון אכלות, כלומר: עלינו להתאבל ולהצטער על אשמתנו. שני לוחות הברית מקצו דרך חיים עג

דבר שקרים לא יכון לנגד עיני'

"ויאמר שלום לכם אל תיראו אלקיכם ואלקי אביכם נתן לכם מטמון באמתותיכם כסףכם בא אלי ויצא אלהם

אמן - שפע רב בכל העולמות

"ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ" (מב ו)

על גדל מעלתה של ענית אמן לפתיחת שערי ברכה כתב הש"ה (מס' תמיד אות ט):
"ומי שמכונן לכל ברכה וברכה היוצאת מפי המברך ועונה אמן ככונה דינו, גורם למעלה קדשה הרבה מאד. ומשפיע שפע רב טוב לכל העולמות, כי הוא פותח המקור העליון מקור מים חיים. כמו שפותח המעין להשקות לכל הצרכים השקאה, והקול יורד בשמים מפעל ומודיע שכל זה הטוב והשמחה גרם פלוני זה עבד המלך הקדוש".

רמז לכך נתן לדרש מהפסוק שלפנינו: "ויוסף הוא השליט על הארץ" - ראשי התבות בגימטריה 'אמן', ללמד כי זכות ענית אמן: "הוא המשביר לכל עם הארץ". נשיא 'בני אמונים' הרב יעקב דב מרמורשטיין שליט"א

את שמעון" (מב כג)

יש להבין: הלא האחראי על בית פרעה היה מנשה הצדיק (ראה ב' ד פד כ), וכיצד הזכיר שם שמם על דבר שקר והלצה?

באר רבי יעקב גרייבסקי מרבי ירושלים:

דבריו של מנשה נאמרו בדרך משל. כנחתו הנסתרת היתה לרמוז לאחי יוסף שכל השתלשלות המקרים המתרחשת עמו נועדה כדי להטיב ולהועיל להם, ובסופו של התהליך יגלו כי ה' טמן להם "מטמון באמתותיכם", כאשר יתגלה אליהם יוסף אחיהם. כיון שבלבו כון מנשה לענו אמתו, מתר היה לו להזכיר שם שמם על כך, כפי שמצינו (ראה דברים כח א) שבמקרים מסוימים מועילה כנות הלב לפרש דברים שנאמרו בפה.

ומסיף שבדומה לכך העיר בפניו רבי גרשון הרפבי מתלמידי הגר"א, על נסח תפלת תחנון שבה אנו מצהירים: "שאינו אנו עי' פנים וקשי ערף לומר לפני ה' אלקינו ואלקי אבותינו צדיקים אנהנו ולא חטאנו..."; כיון שבדבריו נאמרים בלשון שלילה - שאינו אנו אומרים דבר שקר, מדוע אנו מזכירים בהם שם שמם לחנם? ולפיכך פרש שפך כפונתו לומר: "שאינו אנו עי' פנים לומר לפני צדיקים אנהנו", ומדוע? שהרי הפך: ה' אלקינו ואלקי אבותינו" - והיא נעז פנינו לשקר לפניך!?

בדיקת החמץ כחפוש הגביע

"ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימו" (מד יב)

מסמימות לשון הכתוב: "ויחפש... וימצא", למדו

חכמים (פסחים ז א) שרק דבר שחפשו אחריו נתן להגדירו כ'מצאה'. על פי יסוד זה למדו את חובת בדיקת החמץ קודם הפסח מלשון הפתח (שמות יב ט): "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם", ומכאן שיש לחפש אחר החמץ קודם הפסח כדי למצוא ולבטאו.

הרמ"א (או"ח תלב ב) כתב: "נוהגים להניח פתיחי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא יהא ברכתו [על בעור חמץ] לבטלה". רבים תמהו על אודות מנהג זה: הלא הבודק יכול לברר בקלות היכן הטמנו הפתיחים, וכיצד הוא מקים בבדיקה זו את מצות בדיקת חמץ?

ישוּב ונפלא לכך הובא בשם הרב מטשיבין:

כאמור, חובת בדיקת החמץ נלמדת מהחפוש המתאר בפסוק שלפנינו. והנה, בחפוש זה ידע המחפש שהגביע נמצא באמתחת בנימו, שהרי הוא עצמו הטמינו שם, לפיכך אף את חפוש החמץ שנלמד ממנו נתן לקיים באופן שהחפוש יודע היכן החמץ נמצא.

פ"ש ועי' [לגר"מ שטרנבוך] פסחים ז א ב

כנגד רדיפת חנם - רק תפלה מועילה!

"ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדי הננו עבדים לאדני גם אנהנו גם אשר נמצא הגביע בידו" (מד טו)

יש להבין: איזה תרון והתנצלות יש בדבריו של יהודה ליוסף? האלקים מצא את עון עבדיך?

פרש רבי רודף בער ליבוביץ בעל ה'ברכת שמואל':

כאשר אנשי השלטון מתנכלים ומצרים לישראל, יש שתי צעות שבאמצעותן יכולים הם לבטל את הגזרה: הראשונה - נשיאת תפלה לפני ה' שיחוס עליהם, והשנייה - נתינת שחד ורצוי לידי השור כדי לרצותו ולשפך את כעסו.

ברם, שחד ורצוי יכולים להועיל רק כאשר הגויים מצרים לישראל מחמת סבה מסוימת. אולם כאשר הם עושים זאת ללא כל סבה, אזי יש להסיק מכך כי אנשי השלטון הם רק בבחינת 'מקל ורצועה', והבורא יתברך הוא ששלח באמצעותם את הצרה כדי לעוררנו. כיון שאין כל טעם לרצות מקל ורצועה, לכן במקרה שפנה אין לנו אלא לשפך שיח ותחנונים לפני ה' ש'סיר מעלינו את רע הגזרה.

לכך אף רמז דוד המלך באומר (תהלים קיט סא): "שירים ודפוני חנם ומזבחה פחד לב"י" - כאשר רדיפת השירים כלפי נעשית 'בחנם' וזלא כל סבה, עליו להסיק מכך ש'מזבחה' באה אלי הצרה, ועל כן פחד לב'י ועלי למהר להתפלל לפניך שתושיעני.

אף כאן, אמר יהודה ליוסף: כיון שהמצאיות מוכיחה כי אתה רודף אותנו בחנם ולא עול בכפנינו, אם כן: "מה נדבר ומה נצטדק..." - איזו תועלת תצמח לנו מהשמעת דברי רצוי ופיוס לפניך?! הלא: "האלקים מצא את עון עבדיך!" ואין לנו אלא לשאת תפלה לפניו שיצילנו. שריון' קרף ע"מ שכו

ביום שני ו' בטבת יחול יומא דהולוא של הרה"ק בעל הדברי יחזקאל משינאווא, אשר על אודותיו העידו תלמידיו: **"רבנו השתדל לשמע בכל יום מכמה אנשים ברכות השחר, כדי לענות אמן על הברכות".**

דברי יחזקאל [החדש] עמ' שיט

ברכות השחר בחברותא - תשעים אמנים קדם התכלה.

"והיה יחזקאל לכם למופת ככל אשר עשה תעשו" (יחזקאל כד כד)

תענה אמונים

פנינים ובאורים בסדר התפלה

ברכת 'שעשה לי כל צרכי'

הודאה על המנועלים

מדברי חכמים (ברכות טו ב) בענין ברכת 'שעשה לי כל צרכי': "כד סים מסאניה, לימא [כשלוש מנועלין, יאמר]: 'ברוך שעשה לי כל צרכי'". יכלים אנו להסיק שברכה זו נתקנה ביחוד על לבישת המנועלים. ואולם, נתקנה היא בלשון המבטאת הודאה כללית - 'כל צרכי', לפי שבזכות המנועלים זוכה האדם שיחמלאו כל צרכיו, שכן באמצעותן הוא יכול לצאת מביטול ולטפל בעניניו ('אבותיהם' סדר השפעת המנועלים). לפיכך בשעה שאנו מברכים על המנועלים, חשוב שזכור אף את התועלת העצומה שאנו מפקימים מהם, שבאמצעותם אנו עושים את צרכינו בקלות ונבונות, ונודה על כך בלב שלם (שפת חיים באורי תפלה עמ' נו).

באופן נוסף באר רבנו מנוח (תפלה טו) את הסבה שאנו מברכים על המנועלים בלשון 'כל צרכי': כיון שהמנועלים הן פריט הלבוש האחרון שהאדם לובש בבקר, ומצא ששל ידו ושלמיו לאדם כל צרכי לבושו, ועל כך עליו לברך: 'שעשה לי כל צרכי'.

הודאה על ספוק צרכינו

מאידך, יש שנקטו שבברכה זו אנו אכן מודים לה על כך שהוא מספק לנו את כל צרכינו, ולא רק את המנועלים שפרגלנו. והסעם שתקנו לברך על כך בשעת גיעלת המנועלים הוא לפי שבמסכת שבת (מכס א) אמרו חכמים: "לעולם ימכר אדם [אפלו] קורות ביתו ויחך מנועלים לרגליו". על כן, כאשר האדם זוכה במנועלים מבלי שהצורך למכור מחפצי ביתו כדי לרוקשו, עליו להודות ולמקד בעבורה. 'שעשה לי כל צרכי' (מקור חיים' מו א; 'תפלת שלמה' א' י"ח מו א).

בדומה לכך כתב בעל 'יסוד וטרש העבודה': "חיוב על האדם לברך ברכה זו בשמחת הלב, מאד, וימין שהאמנה גדולה בה' יתברך ויתעלה ויספיק לו צרכו. ויבחר האדם בשמחתו ויתעלה בלחם ושמלה ובית ויש לו כל, לברך ברכה זו בשמחה עצומה מאד ויתן שבת גדול והודאה על העבר, והאמנה על העתיד. ואף שנתקנה ברכה זו על לבישת מנועלים, בודאי צריך האדם לתן הודאה במחשבתו בברכה זו על כל הטוב שחגנו השם יתעלה".

שח רבי שמשון פינקוס: הרגשה מיחדת באמירת ברכה זו חשתי בתקופה שבה עברתי ידוה; בימים פתוקים, כל עוד היו חפצי מסדריים בבית על מקומם, לא נתייב לב לזכמות החפצים שה' יתברך זכני בהם. רק כאשר הצרכתי לארז את כל תכולת ביתי לקראת ההעברה, הבנתי פתאום מה רבים הם צרכי האדם, וכמה עצום הוא השפע שהקדוש ברוך הוא משפיע עלי כל עת ובכל שעה... (יבש שמשון - סדר התפלה עמ' כט).

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שעשה לי כל צרכי - על כך שזמן לי מנועלים, שבאמצעותם מתאפשר לי לצאת מביטול ולטפל בכל צרכי. **אמן** - אמת שעלנו להודות לה' על המנועלים שפרגלנו שבאמצעותם אנו יכולים ללכת ולעשות את כל צרכינו.

'כל שמה תחת רגליו'

אף המהרש"ל (סידור השליח' - ברכות השחר) באר שבברכה אנו מודים על ספוק כל צרכינו, ואת השיבות שבין ברכה זו לגיעלת המנועלים, פרש כך:

בבריות העולם הקודם הקדוש ברוך הוא לברא תחלה את הדברים הבסיסיים הנחוצים לחיים בעולם הזה, כאור, כאור, וכמים, לאחר מכן את הצמחים המיעדים לאכילת בעלי החיים, לאחריהם את העופות והדגים, ובעלי החיים את החיות והבהמות, ורק לבסוף את האדם שיוכל להנות מכל אלה. עבדה זו קולמדת על היות האדם 'מכלית הברואה' (ראה סנהדרין לח א).

הפכתו (ההלים n-t) מתאר כי האדם הוא תכלית הבריאה בלשון זו: 'תמשי'להו במעשי ידך כל שמה תחת רגליו; צנה ואלפים כלם וגם בהמות שד'. ויש לבאר, כי כאשר האדם נועל לרגליו מנועלים העשויים מעור בעל-חי, הרי הוא מבטא את הבקשה ששליטתו המחלטת על עולם החי, וממילא אף את שליטתו בדומם ובצומח שדורגתם נמוכה מדרגת בעלי החיים, ועל כך נאמר: "כל שמה תחת רגליו". לפיכך תקנו להודות בברכת: 'שעשה לי כל צרכי', וזקא בשעת גיעלת המנועלים.

המנועלים מבריות מן הקללה

רבי משה חגיז (משנת חכמים' ס' רכא) באר כי לגיעלת המנועלים יש גם תועלת רוחנית, שכן הן מפסיקות בין רגלי האדם לאדמה שנתקלה בחטא אדם הראשון, ככתוב (בראשית ו'): "לא יראה האדם בעבורך". מטעם זה אין לובשים מנועלים על אדמת קדש, וכפי שהורה הקדוש ברוך הוא למשה בלבת הסנה (שמות ג ה): "של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא".

על פי דבריו מתבאר נסח ברכת 'שעשה לי כל צרכי': עקר צרכי של האדם בעולם הוא להתרחק מהמקור לקדש ולהתדבק בברכה. כיון שהמנועלים כאמור מסיעות לקדש, על כן מברכים עליהן 'שעשה לי כל צרכי' (על כן דפקא אות דט).

רבי משה ליב מסאסוב עמד על הארה נפלאה בגוש ברכה זו ואמר שהסבה שאין אנו מברכים: 'שעשה לי כל צרכי' היא שאלא מוסיפים 'לי' היא כדי ללמדנו, שרק ביחס לעצמו צריך האדם לדבק במדת הבטחון ולהסתפק במועט, אולם ביחס לזולתו, עליו להפנים כל העת שלאלמלא יעמד לצד חברו בשעת דחקו ויספיק את צרכיו בשפע וברחבה, לא ילם לו כל מחסורו (סידור דעת קדושים' ברכות השחר).

בכל חותמי ברכות, הרב ג. ר. - ירושלים.

מעשה אמונים

ספור שבועי על אמן ותפלה

הצלה משמים באמצע תפלת מנוחה

ספר המגיד הנוזע רבי ראובן קרליניט'ין זצ"ל:

בבחרתי זכיתי ללמוד שנה אחת ב'שיבה למצוינים', בראשותו של הגאון הנוזע רבי חיים אהרן טורצ'ין זצ"ל, תלמיזו ומקורבו של מרן הרב מבריסק.

לישיבה זו היו נקבצים בחורים טובי עולם הישיבות, והיא היתה נודעת כ'שיבת הכנה' שבה היו הבחורים לומדים זמן מסוים בהכנה לקראת לישיבתו של הגאון רבי יוסף דב הלוי סולובייצקי, בן הרב מבריסק זצ"ל.

יחד עמי למד בחור בן עליה, בן למשפחת בנדיקט המפארת מבני ברק, אשר כבר בגיל צעיר התחנמו מביניהם רבי יחיאל זצ"ל שפופטר בדמי, מי, והם התגוררו ברחוב סוקולוב מבני ברק.

באחד הימים התחננה אחרתו של החבור, והוא פמונו נסע לבני ברק להשתתף בחתונה. כשה ימים לאחר מכן עמדה אמו לערף סעדת 'שבע ברכות' בביתם, והוא בקש לצאת בשנית כדי להשתתף בשמחה, כיון שידע כי הדבר ישמח מאד את אמו האלמנה שמצפה מאד שכל צאצאיה ישתתפו במעמד.

באותם ימים היה נהוג שבחור אינו עוזב את הישיבה מבלי לבקש רשות מראש הישיבה. על כן בצהריים, לפני תפלת מנוחה, נגש הבחור לרבי חיים אהרן ובקש רשות לנסע טוב לבני ברק לשמחת השבע ברכות, תוך שהוא מטיע: "אמא עמלה קשה על הכנת הסעדה, ואני רוצה בברור כי היא רוצה מאד שאבוא".

מה ידע הפתתו כאשר ראש הישיבה מאן להתיר לו לנסע ואמר לו: "היית כבר בחתונה, איך צריך לנסע בשנית". הבחור טמע וקבל, וקולל לא חשב להתנח - אם ראש הישיבה יהיה שאל לנסע, אז לא יסע!

כמחצית השעה לפני תפלת ערבית, בשעת 'סדר מוסר', התישב הבחור לפני השטנדר והחל להגות בספר המוסר שלפניו. לא חלפו כמה דקות ופתאום מבחין בחבור בדמותו של רבי חיים אהרן הנוזע לכוונה: "בנדיקט, סענו" אמר לו בהפתעה, מידי שב לקמומו.

כמה דקות חלפו, ורבי חיים אהרן שהבחין כי הבחור אינו קם לנסע קם טוב ממקומו ושאל אותו: "מדוע אינך נוסע?"

"אני מעדיף להתפלל ערבית לפני הנסיעה", השיב הבחור והקטעים: "מי יודע אם עד שאגיע לבני ברק אמצא מיני". היה זה בימים שבהם ארכה הנסיעה מירושלים לבני ברק זמן רב, ובני ברק עצמה היתה עיר קטנה ומעוטת אוכלוסין.

אלא שראש הישיבה התעקש: "עליך לנסע עכשיו", הוא אמר, ולבחור לא נותר אלא לצאת.

כאמור, באותם ימים הנסיעה היתה קשה במיוחד. לא היה אוטובוס ישיר מירושלים לבני ברק, והמבקש לנסע מירושלים לבני ברק היה צריך לצאת מקדם לרחוב יפו, משם 'לחפסי' מוגינת שרות לא אוטובוס הנוסע לתל אביב, ומתל אביב לנסע באוטובוס לבני ברק.

יצא אפוא הבחור בנדיקט בשעת ערב מאחרת מהישיבה לעבר רחוב יפו. בהגיעו לתחנת המוניות עלה על המוניית הראשונה בתור, וכמה דקות לאחר מכן התמלאה המוניית ויצאה לדרך. לאחר שעה ארכה הביט הבחור בחלון והפתע לללות נוף בני-ברק מר. הוא שער כי כפי הנראה מסבה כלשהי שנה הנחה את מסלולו, ועתה הם חולפים לא הרחק מבני ברק. הוא בקש מהנהג שייער לו בצד הדרך, והנהג לא שאל שאלות מיותרות. הוא אותה ירד לשולי הכביש, הבחור ירד, והנהג הפליג לדרך.

רק כאשר נמוג עשן המנוע של המוניית, הבין הבחור את טעותו. הוא מצא את עצמו הרחק מן המנוע, וכל חותמי ברכות, הרב ג. ר. - ירושלים.

הוא היה במוקדם של המנוע, והוא מצא את עצמו הרחק מן המנוע, וכל חותמי ברכות, הרב ג. ר. - ירושלים.

עמוד עשירי